

Virpi Hämeen-Anttila

Synnin jäljet

Karl Axel Björkin
tutkimuksia, osa 10

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Otavan Kirjasäätiö on tukenut tämän teoksen kirjoittamista.

© Virpi Hämeen-Anttila ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2023

ISBN 978-951-1-46259-0

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

*Usein puhtaan viattomuuden hiljaisuus
suostuttelee, kun sanat eivät tehoa.*

William Shakespeare, *Talvinen tarina*, II,2.
Suomennos Jyrki Vainonen

Hän ei voinut uskoa silmiään.

Hän ei halunnut uskoa silmiään.

Hänen miehensä kaatui, tai enemminkin romahti kasaan tai-puen kaksin kerroin, ikään kuin luoti olisi osunut vatsaan, eikä päähän.

Tai ehkä oli ollut toinenkin luoti ja se oli osunut vatsaan tai rintaan. Kaikki oli käynyt niin nopeasti, liian nopeasti. Hän ei kyennyt ymmärtämään aistinelimiensä viestejä. Hän näki itsensä liikkuvan ja kuuli äänensä puhuvan kaukaa, matkan päästä kuin hän ei olisi ollut oma itsensä vaan joku muu, ulkopuolinen ihminen, jolla ei ollut mitään osaa tahi päätäntävaltaa siinä, mitä tapahtui.

Kuin hän olisi istunut hämärässä salissa ja katsellut näytelmää tai eläviä kuvia.

Mutta tämänkin ajatuksen hän pystyi ajattelemaan vasta jälkikäteen.

Mitä hän nyt ajatteli?

Että tämä ei ollut totta. Että tämä oli painajaisuni.

Hän kuuli jonkun huutavan, kun hänen miehensä lyyhisty lattialle. Huuto hukkuu kolinaan. Hänen miehensä oli vetänyt pöytäliinan mukanaan. Valokuvat kehyksissään lensivät ympäri lattiaa. Suuri kukkamaljako putosi ja meni säpäleiksi.

Pionit ja neilikat levisivät viuhkana matolle. Ne peittivät hänen miehensä käsivarren. Punaisia kukkia. Punaista verta.

Sitten sali pimenei kokonaan.

1.

- Olette varmastikin lukenut tapauksesta sanomalehdistä.
- Olen kyllä, sanoi Björk.

Hän tarkasteli itseään vastapäätä sohvalla istuvaa nuorta miestä. Kun tämä oli astunut ovesta sisään, hän oli pannut välittömästi merkille, että tulija oli sonnustautunut vaatteisiin, joita Björk ei olisi valinnut itselleen kuin ehkä naamioituakseen tiedusteluretkä varten.

Pukineissa ei ollut mitään vikaa, mutta niiden laatu ja nukka-vieruus kertoivat selkeästi, että niiden omistaja oli lähtöisin maaseudulta ja vaatimattomissa varoissa, eikä häntä vaivannut turhamaisuuden synty. Harmaa takki oli karkeaa sarkakudosta ja kiristi olkapäiden kohdalta, mustat housut olivat väljät vääristä paikoista ja paita ja kalvosimet käytössä kuluneet. Kaulus oli liian kireä ja musta solmio solmittu tavalla, joka paljasti tottumattomuuden tähän asusteeseen. Kengät olivat siistit, mutta vanhanaikaiset ja paikatut.

Toinen seikka, jonka Björk oli oivaltanut jo ennen kuin he istuivat keskustelemaan, oli nuorukaisen käynnin syy. Tämä oli esitellyt itsensä teologian ylioppilas Kaapo Härköseksi, ja ilmoitus oli oitis sytyttänyt lyhdyn Björkin muistin komeroissa. Viikkoa aikaisemmin Björk oli lukenut Helsingin Sanomista uutisen Ulriikaporissa tapahtuneesta ampumisonnettomuu-

desta, jossa oli saanut surmansa teologian maisteri, pastori Juho Härkönen.

Kohta olikin selvinnyt, että vainaja oli Kaapo Härkösen vanhempi veli.

– Toivon, että ette ole antanut lehtikirjoitusten vaikuttaa kovasti itseenne, sanoi Kaapo Härkönen.

– Tarkoitatteko sitä, että poliisin mukaan teko olisi todennäköisesti tappo tahi murha? kysyi Björk.

– Sitä juuri, sanoi nuori herra Härkönen. – Ja tarkoitan myös olettamusta, että veljeni vaimolla olisi jotakin tekemistä veljeni kuoleman kanssa.

– Teidän mielestänne nämä ovat virheellisiä olettamuksia?

Kaapo Härkönen nyökytti päätään tarmokkaasti, räpytteli silmiään ja hieroi kämmenillään polviaan. Ne sojottivat kömpelösti sivulle, koska hän istui sohvan reunalla hajareisin kuin kylään poikennut isäntämies. Härkönen oli kookas, luiseva ja leveäharteinen. Hänellä oli suorat vaaleanruskeat hiukset, jotka oli leikattu tasaisesti kuin pataa päässä pitäen ja kammattu jakaukselle lähelle pääläen keskikohtaa, tummanharmaat silmät, pyöreä suuri nenä ja esiin työntyvät korvat.

Härkösen puhe oli kuitenkin sivistynyttä ja huoliteltua, kuin kirjoista opittua. Savolaisen syntyperän paljastivat vain ääntötavat, jotka puskiivat esille yhtä aikaa kasvojen punastumisen kanssa – toisin sanottuna silloin, kun hän kiihtyi, kuten juuri nyt.

– Suuri erreys on tässä tapahtunna... tapahtunut! Lyyli – kälyni siis – on täysin epäilytten yläpuolella. Hyö, hyö on niin lempee ja siivo ettei toista semmosta löyvä. Ei hyöstä... ei hänestä ole minkäänlaiseen väkivallantekkoon.

– Ymmärrän, sanoi Björk.

– Ase hänen kädessään on vallan mahoton ajatus. Ei, ei. Poliisi on väärillä jälillä.

Björk nyökytteli. – Onko kälyenne virallisesti epäilty?

Härkönen haroi hiuksiaan, punnitsi tuokion verran sanojaan ja jatkoi tyynemmin: – Ei virallisesti, ei. Mutta epävirallisesti kyllä. Siitäkin huolimatta, että häntä on käytännöllisesti varsin vaikeata osoittaa syylliseksi. Veljeni tutkinut lääkäri todisti, että pistooli on ollut hyvin lähellä veljeni ohimoa, kun se on laukaistu. Kälyni on varreltaan lyhykäinen, veljeäni enempi kuin päätä lyhempi. Mitenkä hän olisi edes ylettänyt tekemään surmateon?

Härkönen demonstreerasi tilanteen epätodennäköisyyttä huitomalla toisella kädellään ylöspäin. Björk tukahdutti hymyn. Kysymyshän oli henkilökohtaisesta murhenäytelmästä. – Mikä on sitten teidän käsityksenne veljenne kuolemasta? hän kysyi.

Nuori mies huokasi. – Niin kauheata kuin sitä on ajatella, uskon, että veljeni surmasi itsensä. Se on suuri synti, mutta siihen on voinut olla suuri syy.

– Onko teillä aavistusta, mikä voisi olla sellainen syy?

– Ehkä veljeni pelkäsi, että oli sairastumassa, sanoi nuori mies hitaasti, pää painuksissa. – Luottamuksellisesti puhuen paljastan, että sukuamme rasittaa hermoheikkous, jolla on tapana puhjeta nuorella iällä. Enoni menetti järkensä valon kolmikymmenvuotiaana tämän kirouksen vuoksi. Kenties veljeni oli havainnut itsessään merkkejä tulevasta uhkasta. Tämä on vain arvaus. Emme ole puhuneet asiasta viime aikoina, mutta keskustelimme siitä pari vuotta sitten, kun Juhoa kiinnostti taudin yleisyys suvussa. Hän oli silloin tutustunut Lyyliin. Luulen hänen miettineen, oliko viisasta hankkia lapsia.

– Veljellänne ei vielä ole lapsia?

– Lyyli odottaa heidän esikoistaan. Sekin tässä minua häiritsee, että häntä piinataan ja järkytetään, kun hän on siunatussa

tilassa. Aivan kuin Juhon kuolema ei sinällään olisi jo hänelle kauhea koettelemus.

Björk yskähti. – Voinko kysyä, mikä ohjasi teidät minun luokseni?

– Helsingin Sanomain lehtimies, nimeltänsä Helander, selitti Kaapo Härkönen mutkattomasti. – Menin lehden toimitukseen valittamaan siitä, miten väärämielisesti he kirjoittivat veljeni onnettomasta tapauksesta. Osuin puheisiin herra Anton Helanderin kanssa, ja hän sanoi minulle, että jos haluan, että asia tutkittaisiin perinpohjaisesti, minun pitäisi kääntyä teidän puoleenne. Te olette kuulemma Helsingin paras yksityisetsivä. Hän antoi sitten ystävällisesti osoitteenne.

Nähtyään Björkin ilmeen hän lisäsi huolestuneella äänellä: – Mutta te voitte tietenkin vastata kieltävästi, jos teillä ei ole aikaa.

– Älkää hätäilkö, sanoi Björk ja kohotti kätensä rauhoittavaan eleeseen. – En vastaa kieltävästi. Minua vain hämmensi kuulla, että herra Helander oli niin varma siitä, että minä voin olla avuksi. Epäilette siis, ettei poliisi osaa ratkaista tapausta.

– Epäilen, koska heillä on liian kiire, sanoi Kaapo Härkönen yypistäen otsaansa. – Silloin he vetävät liika nopeita johtopäätöksiä. Lisäksi pelkään, että he uskovat, mitä isäni sanoo.

– Isänne?

Kaapo Härkönen risti kätensä. – Isäni, aivan niin. Tuota noin. Teidän pitäisi kenties tietää perheestämme enemmän.

Björk kuunteli, kun Kaapo Härkönen kertoi syntyperästään. Suku oli kotoisin Pohjois-Savosta Kiuruvedeltä ja siinä oli ollut hengenmiehiä monessa sukupolvessa. Paikkakunnalla pitäjänapulaisena työskennelleen Vilhelmi Malmivaaran vaikutuksesta Kaapo ja Juho Härkösen isoisä ja isä olivat liittyneet herännäisiin, ja tämä suuntaus oli antanut sittemmin työtä ja uskon lujutusta useille sukulaisille. Kaapo ja Juho Härkösen isä

Samuel Härkönen oli jäänyt vuotta aiemmin eläkkeelle kirkkoherran virasta, mutta hän oli omistanut elämästään suuren osan sisälähetystyölle ja jatkoi sitä edelleen.

– Isä on uskossaan melko ankara, päätti Kaapo Härkönen puheensa. – Hän ei suvaitse lainkaan alkohoolia, tanssimista, iltamia, teatteripelejä, eläviä kuvia, musisointia, ellei se ole veisuuta tai urkujen soittoa kirkossa, eikä naisten liikaa itsellisyyttä, niin kuin kaunistautumista, kasvojen maalaamista ja sitä, mitä hän nimittää ulkona juoksemiseksi. Hänen mielestään näissä huvituksissa ja uutuuksissa piileskelee perkeleen viettelys, joka tempoo pedonkynsiinsä nuoria ihmisiä. Hän on ollut kovasti huolissaan siitä, että Juho ja minä olemme muuttaneet pääkaupunkiin opiskelemaan, koska tämä on käärmeitten pesä, jossa viettelyksiä on vieri vieressä. Hän ei hyväksynyt Juhon avioliittoa. Lyyli ei ollut hänen mielestään oikeassa uskossa. Mutta hän ei tiedä, mistä puhuu...

Kaapo Härkönen käänteli päätään. – Antakaahan kun selitän, että näette, miten väärässä isä on. Nimittäin Juho oli se, joka pani hänelle vastaan, eikä Lyyli. Eikä Juho tehnyt niin sen vuoksi, että olisi sortunut kaupungin viettelyksiin. Juho oli jo poikaiässään Kiuruvedellä kaivannut hengessään evankeelisten joukkoon, vaikka ei siitä uskaltanut isälle kertoa. Kun Juho alkoi opinnot Helsingissä, hän liittyi täällä oikeasti evankeeliisiin, ja hänen epäilyksensä isämme uskontapaa kohtaan kasvoivat. Juhon mielestä isä on... noh, suoraan puhuttuna Juho sanoi, että isä on elämänkielteen ja ahdasmielinen, ja usko on isälle tapa hallita ja tuomita toisia ihmisiä. Eikä sellainen hengellinen ylipistely ja mahtailu ole Jumalalle otollista. Uskovan on sisimmässään oltava nöyrä ja armelias.

– Mitä te itse ajattelitte veljenne muuttuneesta mielestä? kysyi Björk.

Kaapo Härkönen mietti vastaustaan ja oli niin pitkään hiljaa, että Björk lisäsi: – Keskustelumme on luottamuksellinen, enkä kerro kenellekään, mistä puhumme.

– Ennen en ole uskaltanut itsellenikään myöntää totuutta, sanoi Kaapo Härkönen mutrustellen huuliaan. – Nyt tunnustan, että minulla on ollut pitkään samoja epäilyksiä. Ne ovat tulleet pintaan sen tähden, että tapaus on ravistellut omaantuntoani väkivoimin. Tahdon, että Juholle ja Lyyliille tehdään oikeutta ja totuuden aurinko voi murtautua pimeyden lävitse loistamaan.

– Se on hieno tavoite, sanoi Björk.

– Enkä minäkään ole etääntynyt isän uskonsuunnasta kaupungissa oleskelun takia, jatkoi Härkönen varmemmalla äänellä. – Taikka Juhon takia. Vaan itsetutkisteluni kautta. En koske alkoholiin, koska se on minustakin pirun juoma, joka villitsee mielen, mutta mitä synnillistä on siinä, että tanssii karrillia? Mitä pahaa on viulunsoitossa tai teatterinäytännöissä? Onhan kirjoitettu uskonnollisia näytelmäkappaleita, joita on ylentävää katsella. Miksi Jumala olisi antanut meille ilon ja musisoinnin ja muun viattoman hovin, jos Hän ei tahtoisi meidän olevan iloisia? En mitenkään voi uskoa, että kykymme iloon ja myötätuntoon tulee perkeleestä. Ajattelen Juhon tavoin, että voin olla hyvä ja rehti uskovainen, vaikka tunnen iloa enkä tuomitse ja paheksu muita heidän ilonsa vuoksi. Kristinuskon ydin on armo ja laupeus, ja tulisen miekan heiluttaminen on sallittua vain meidän Herrallemme tuomion päivänä... vaikka luulen, ettei Hänkään sitä miekkaa näyttäisi muutoin kuin pelotukseksi niille, jotka ovat erikoisen paatuneita. Sillä Hänen olemuksensa on puhdas armo. Eikö Herramme juurikin puhunut veriruskeista synneistä, jotka pestään Jumalan äärettömän suuressa armossa lumivalkeiksi? Mutta isä lukee

Raamatusta eri kohtia kuin tätä, ja tiedän, että jos kertoisin mietteeni hänelle, hän hirmustuisi eikä enää tunnustaisi minua pojakseen.

– Sanoitte, että isänne ei hyväksynyt veljenne avioliittoa, sanoi Björk, kun nuori mies vaikenä ja hämmäntynä kuin säikähtäen jälleen omia sanojaan. – Onko hän siis sitä mieltä, että kälyenne on surmannut veljenne?

– Ikävä kyllä näin on. Minusta se on kauheata. Mitenkä hän voi tuomita naisen, joka kantaa kohdussaan hänen lapsenlastaan? Syynä ovat yksinomaan hänen ennakkoluulonsa. Luulin, että hänen mielensä pehmentyisi ja muuttuisi, kun hän näkisi, miten hyvä ihminen Lyyli on. Mutta ei. Isä on kova kuin piikivi. Hän ei tunne Lyyliä, koska ei ole halunnut tutustua häneen.

– Voisitko kertoa enemmän veljestänne ja kälystänne? Mitä veljenne teki ammatikseen? Miten hän tapasi kälyenne?

– Juho on - oli - hoitanut sijaisena pastorin virkaa Kallion seurakunnassa, sanoi Kaapo Härkönen. – Hän sai pappisvihkimyksen keväällä ja tahtoi kovasti päästä harjoittamaan papin ammattia, mutta saatavilla oli vain sijaisuus. Ei häneltä nimittäin uskoa puuttunut, mutta se ei ollut samanlaista uskoa kuin isällä, ja se oli se onneton asia. Me veljekset olemme hyvin paljon toistemme kaltaiset, mutta Juholla oli lempeämpi luonto kuin minulla eikä hän olisi millään muotoa tahtonut nousta isää vastaan. Sisäinen ristiriita koetteli hänen hermojaan. Siksi Lyyli oli Juholle läheinen ja tärkeä. Lyyli ymmärsi häntä ilman sanoja. Ja minuakin Lyyli ymmärtää ilman sanoja. Lyyli oli työssä katulähetyksessä, ja veljeni tapasi hänet sitä kautta. Lyyli on hyvä ihminen. Rohkea ja suoraselkäinen. Kaduilla ja yömajoissa ei naisen ole helppoa tehdä lähetystyötä.

– Uskon sen, sanoi Björk. – Veljenne avioliitto oli siis onnellinen.

– Niin onnellinen kuin voi olla. Ainoan varjon siihen heitti isä. Hän ei olisi tahtonut antaa siunaustaan, koska Lyyli oli kaupunkilainen, ja se merkitsi isälle yhtä kuin syntinen. Juhon olisi pitänyt naida herännyt tyttö kotipuolesta.

– Entä äitinne?

– Äitimme kuoli yksitoista vuotta sitten. Meillä on sisar, joka on minua ja Juhoa vanhempi, ja hän pitää isälleni taloutta. Sisarenikin on ollut synnä siihen, ettemme ole halunneet rikkoa välejä isään. Mandi on saanut kestää kovin paljon surua. Hänen sulhasensa kuoli kapinan aikana eikä elämä isän kanssa ole ollut helppoa.

– Jos tahdotte puolustaa kälyänne, luulenpa, että joudutte asettumaan isääänne vastaan.

– Se on mahdollista, sanoi Kaapo Härkönen ja huokaisi.

– Mutta sille ei sitten voi mitään. Tahdon, että totuus tulee esille. Totuus, eikä ennakkoluulot. Siksi käännyn teidän puoleenne. Voin maksaa palveluksistanne. Olen perinyt isovanhemmiltani ja äidiltäni rahaa, ja olen elänyt säästäväisesti.

– Keskustellaan siitä myöhemmin. Tahtoisin vielä kuulla, mitä tiedätte tapahtumista, jotka liittyvät veljenne kuolemaan.

Härkönen ähkäisi. – En tiedä erityisen paljon. Kaikki tapahtui viikko sitten lokakuun kymmenentenä päivänä puoli kymmenen ja kahdentoista välillä. Ei ole muita todistajia kuin Lyyli ja piika. Piikakin tuli paikalle vasta jälkikäteen, koska hän oli ollut torilla ostoksilla. Lyyli puolestaan on... hän ei osaa kertoa oikein mitään. Poliisista se on epäilyttävää, mutta syy on varmasti se, että Lyyli on edelleen niin järkyttynyt, ettei pysty palaamaan ajatuksissaan siihen päivään.

– Olen kuullut tuonkaltaisesta muistinmenetyksestä, sanoi Björk.

– Se on selvinnyt, että veljeni oli kotosalla, koska hän odotti vierasta. Piika ei tiennyt, kuka oli tulossa. Hän arveli, että vieras oli veljeni uskonveli tai joku, joka kaipasi sielunhoitoa. Piika lausui epäilyksensä, että hänet toimitettiin jostakin syystä pois vieraan tieltä.

– Vai niin, sanoi Björk. – Piika ei siis nähnyt vierasta?

– Ei nähnyt. Mutta eteisporstuassa ja salongissa oli merkkejä siitä, että siellä olisi todennäköisesti käynyt tuona aamupäivänä joku ulkopuolinen.

– Mutta kälynne ei kerro, kuka se oli?

Kaapo Härkönen pudisti päätään. – Lyyli sanoo, ettei sinä aamupäivänä tullut mitään vieraita.

– Sepä erikoista. Kolmannen henkilön läsnäolo voisi hälventää häneen kohdistuvia epäluuloja.

– Juuri niin. Mutta kuten sanoin, Lyyli ei ole oma itsensä.

– Mitä merkkejä vieraasta sitten oli?

– Kaikkea en muista. Poliisi otti ylös piian puheet, ja te ehkä saatte ne tarkemmin tietoonne. Porstuassa ja käytävässä oli jälkiä kuraisista kengistä, ja salongissa oli pöydällä ollut kaksi teekuppia, vaikka Lyyli ei juo teetä. Se saa hänet voimaan pahoin. Pistooli on myös tuotu taloon ulkopuolelta. Poliisi kyllä väittää, että Lyyli olisi hankkinut sen jostakin. Hän on ollut laitapuolen väen kanssa tekemisissä yömajoissa ja muualla ja siksi hänen muka olisi ollut helppo saada pistooli käsiinsä.

– Hm-hm, sanoi Björk. – Mitä piika näki, kun tuli kotiin?

– Ne kuraläikät ensinnä. Piika ihmetteli niitä, riisui päällysvaatteet ja huhuili emäntää, Lyyliä siis, eikä saanut vastausta. Sitten hän vei ostokset keittiöön, palasi käytävään ja avasi salongin oven, eikä ollut uskoa silmiään. Siellä oli paikat sekaisin ja Juho ja Lyyli makasivat molemmat lattialla. Yksi tuoleista ja pikkupöytä sohvan vieressä olivat kaatuneet ja iso kukka-

maljakko, perintönä saatu isoäidin äidiltä, oli sirpaleina lattialla. Kun piika astui edemmäs, hän näki matolla lammikon verta, ja pistoolin. Hän kääntyi yksin tein kannoillaan ja juoksi rappuun ja talonmiehen asuntoon, josta sitten soitettiin poliisille.

– Siellä ei siis enää ollut ketään kolmatta?

– Ei ollut. Ystävänne lehtimies Helander kertoi minulle, että Lyyli oli ollut poliisin tullessa yhä tajuton, mutta heräämässä. Hänen päähänsä oli osunut isku, ja poliisi oli päätellyt, että hän oli pyörtynyt ja lyönyt kaatuessaan otsansa pianon kulmaan.

– Ja pistooli oli ollut lattialla? Tiedättekö, missä kohdassa?

– Juhon pään edessä, osaksi pöytäliinan alla. Juho oli vetänyt liinan kaatuessaan lattialle.

– Onko poliisi ottanut pistoolista sormenjäljet?

Kaapo Härkönen pyöritteli päätään. – He sanovat, että siitä ei saa kunnolla jälkiä. Että kukkamaljakon vesi kaatui sen päälle.

– Mutta se oli surma-ase?

– Kyllä. Sillä oli ammuttu kaksi laukausta. Toinen laukaus oli osunut Juhon ohimoon, ja toinen seinällä riippuvaan muotokuvaan. Poliisit löysivät kuvasta reiän ja seinän sisältä luodin.

– Yhä erikoisempaa, mutisi Björk. – Toivon mukaan kälynne toipuu pian, niin että hän kykenee kertomaan enemmän. Ja minun olisi nähtävä poliisin raportti ennen kuin voin tehdä tarkempia päätelmiä.

Härkönen suoristi selkensä. – Te siis suostutte tutkimaan veljeni kuolemaa?

– Suostun kyllä. Olette oikeassa siinä, että poliisilla on harvoin aikaa tutkia rikoksia kunnolla, ja he ovat yleensä suhtautuneet suopeasti siihen, että tarjoan apuani. Lisäksi tapaus on mutkikas. Mutta tahdotteko todellakin esiin totuuden, siinäkin tapauksessa, että kälynne olisi syyllinen?

– Hän ei ole syyllinen, sanoi Kaapo Härkönen. – Tiedän sen yhtä varmasti kuin tiedän teidät nähdessäni, että olette elävä ihminen ettekä pahvista tehty kuva. Uskon, että totuus vapauttaa Lyylin. Kuitenkin, vaikka kävisi miten, haluan, että veljeni kuolema selvitetään perusteellisesti. Kaikkein pahinta on epätietoisuus, joka jättäisi tilaa syyttelyille ja juoruille.

2.

Kaapo Härkösen lähdettyä Björk siirtyi työpöytänsä ääreen, otti muistikirjansa esille ja kirjoitti ylös kaiken, mitä Härkönen oli hänelle kertonut. Tapaus oli todellakin poikkeuksellinen ja siksi se kiinnosti häntä. Mutta aivan aluksi oli selvitettävä, oliko tapaus annettu Martti Ekmanin ryhmän tutkittavaksi. Björk saattoi luottaa siihen, että hänen vanha ystävänsä sallisi hänen osallistua rikostutkintaan, mutta hän ei ollut varma, miten yhteistyö onnistuisi, jos jokin toinen etsiväkolmikko oli jutun kimpussa.

Kello oli jo yli kuuden, joten ei kannattanut enää lähteä poliisilaitokselle. Björk päätti kuitenkin tehdä iltakävelynsä Ison Robertinkadun kautta ja koputtaa Martin asunnon ovelle. Seuraava päivä olisi Axel-Electron toimistossa kiireinen, eikä hän ollut varma, ehtisikö hän käyttää aikaa ylimääräisiin asioihin.

Lokakuun illat olivat viilentymässä, joten Björk veti kevyen päällystakin ylleen ennen kuin astui porraskäytävään. Kadulla häntä tervehti itätuuli, joka puhalsi Pohjoisrannasta päin. Se ei ollut vahva, mutta sen hyytävä koleus sai hänet nostamaan kauluksensa pystyyn ja kiirehtimään Ritarikadulle puhurilta suojaan.

Kävellessään hän pyöritteli mielessään keskustelua Härkösen kanssa.

Esiin oli tullut useita seikkoja, jotka voisivat mutkistaa tutkintaa tavalla tai toisella. Ensimmäinen pulma oli Lyyli Härkönen ja hänen muistinmenetyksensä. Oli mahdollista, että vaimo teeskenteli. Mutta mitä hän sillä olisi voittanut, jos hän oli syyllinen? Eikö hänen olisi päinvastoin pitänyt tukea piian tarinaa vieraasta, joka oli ilmestynyt taloon ja ampunut hänen miehensä jostakin syystä? Siksi oli uskottavampaa, että järkytys oli tosiaan suistanut rouva Härkösen mielen raiteiltaan. Silloin sopi kysyä, palaisiko hänen muistinsa jossakin vaiheessa.

Toinen hankaluus oli Härkösten isä. Jos hän oli päättänyt maalata miniänsä mustalla värillä, se kenties vaikutti poliisien arvioihin.

Paljon riippui siitä, miten poliisit reageraisivat savolaisen kirkonmiehen uskonkiihkoon. Björkin omat ajatukset uskonasioista olivat monimutkaiset ja siksi hän ei puhunut mielellään niistä toisten kanssa. Hänen äidinisänsä oli ollut maalaiskanttori ja hän tiesi, että äidinäiti oli ollut harras uskovainen. Isä sen sijaan oli paljas pakana. Hän uskoi Nietzschen tavoin, että kristinoppi oli heikkojen ja orjien uskonto, ja ihasteli mongoleitten ja muinaisen ugrikansan shamaanien, ennusnäkyjen ja manausten väkevää mahtia. Isä ei totisesti kääntänyt toista poskea vaan lyöä pamautti nyrkkinsä toisen naamaan ennen kuin tämä ehti kättään nostaa. Hänen raaka, meluisa jumalattomuutensa oli vaiennut ja tukahduttanut äidin kodistaan perimän uskonnollisuuden.

Björk ei tuntenut sukulaisuutta sen enempiä äidin kuin isän uskomuksiin. Hän pyrki kaikessa keskiteihen, malttiin ja kriittisyyteen, ja ajatus siitä, että hänen pitäisi tavata Härkösten isä ja puhua tämän kanssa, herätti hänessä suurta vastenmielisyyttä. Osa poliiseista oli kuitenkin maalta lähtöisin, ja he ehkä kuuntelisivat kiuruveteläistä kirkkoherraa herkemmin korvin.

Kolmas ongelma oli rikospaikan tutkinta. Siinä painoi paljon tutkinnan suorittaneiden poliisien taito ja tunnollisuus. Kaikesta päätellen Härkösten huoneustossa, joka sijaitsi Ulriikaporissa Raatimiehenkadun ja Pietarinkadun kulmassa, oli lokakuun kymmenentenä päivänä ollut paljon sellaista, mistä olisi löytynyt valaistusta Juho Härkösen kuolemaan. Björk toivoi, että tutkinta oli tehty huolellisesti, kaikki tärkeä merkitty muistiin ja salista otettu valokuva, jossa näkyi ruumis ennen kuin sitä oli liikuteltu. Silti oli mahdollista, että puutteita ilmeni joka kohdassa.

Vaeltaessaan Fabianinkatua Kasarmitorille Björk pohti omaa aikatauluaan. Huominen päivä kuluisi toimiston töissä, mutta torstaina ja perjantaina hänen olisi mahdollista paneutua juttuun tarkemmin. Lauantaina olisi myös vapaata ennen illallista Axelskiöldien luona. Jos hän saisi tutkinnan päästä kiinni, hän ottaisi avukseen Frans Valkaman. Poika oli korvaamaton, jos piti urkkia tietoja naapureilta tai muilta sivullisilta.

Entä Ida? Idasta oli ollut suuri apu, kun Björk oli selvittänyt Vapauden vahtien tapausta. Ida oli saanut tärkeän todistajan puhumaan ja suorittanut hienosti hänelle annetun tehtävän, jonka tarkoitus oli heittää hiekkaa Björkin takaa-ajamien ilkiöiden silmiin. Oli myös ajateltava Idan tunteita. Koska Anton Helander oli ohjannut Kaapo Härkösen Björkin luokse, hän voisi ohimennen mainita tästä pikkusisarelleen, ja Ida loukkaantuisi, jos saisi tietää Björkin tutkivan rikosta ilman, että hän kuuli siitä hisaustakaan.

Valkama pääsisi helposti Härkösten piian kanssa puheisiin, mutta Ida oli se henkilö, joka voisi saada salaperäisestä rouva Härkösestä jotakin irti. Siksi Idalle piti kertoa tutkimuksesta.

Mutta ei ihan vielä. Björkin piti ensin keskustella Martin kanssa ja harkita seuraavat siirtonsa.

Björk kääntyi Pikku Robertinkadulle ja siirtyi sieltä Isolle Robertinkadulle, jonka varrella Martti oli usean vuoden ajan asustanut kaksikerroksisen puutalon pihapuolella. Martin vuokrahuoneusto oli oikeastaan pelkkä hellahuone, mutta iso koko ja leveä alkoovi tekivät siitä tavallista mukavamman.

Björk ei ollut käynyt Martin luona puoleen vuoteen, ja kun hän astui sisälle, hän näki, että huoneusto oli entisestäänkin siistiytynyt. Ilma tuoksui saippualle, ikkunoitten lasit hohtivat kirkkaina, pöydässä oli sievä ruudullinen liina ja lattialla uudet riepumatot. Oliko se naisen käden vaikutusta? Martti oli kihloissa Björkin serkun Esterin kanssa. Vaikka avioliittoa oli pitänyt lykätä kummankin vähävaraisuuden vuoksi, kihla-aika vaati varmaankin parannuksia poikamiehen asuntoon.

Vaan mahtoiko Martti edes tohtia kutsua Esteriä kotiinsa? Lisbet vieraili säännöllisesti Rauhankadulla, mutta Martin moraali oli monessa kohdassa tiukempi kuin Björkin.

– Paina puuta, sanoi Martti ja viittasi kohti pöytää. – Otatko kahvia, jos keitän?

Björk vastasi myöntävästi ja istahti toiselle tuoleista. Hän katseli Martin selkää ja toivoi, että hänen ystävänsä avaisi keskustelun kysymällä, miksi hän oli tullut, tai jopa huomauttamalla puoliksi leikillään ja puoliksi tosissaan, että kaikesta päätellen Björk oli jälleen työntämässä nenänsä poliisitutkintaan. Martti ei kuitenkaan sanonut mitään, hyräili vain itsekseen.

– Varmaankin arvaat, miksi tulin kylään, sanoi Björk viimein.

– Ei, en arvaa, sanoi Martti. – Tulitko kysymään sitä tavalista? Että onko meillä jokin rikos tutkimuksen alla.

– Sitä juuri.

– Aina on jotakin. Mutta en usko, että sinua kiinnostaa sadan kahdenkymmenen markan summa, joka rosvottiin toissa yönä paperikaupan kassalaatikosta Aleksanterinkadulla.

– Siitä en ole kuullut, sanoi Björk. – Minua kiinnostaa pas-
tori Härkösen ampuminen, joka tapahtui viikko sitten Ulrii-
kaporissa.

– Vai se juttu, sanoi Martti ja vilkaisi Björkiä. – Minä en tutki
sitä. Mene kysymään Rossilta, jos tahdot siitä tietoa.

– Miksi Rossilta?

– Härkösen tapaus on Monosen ryhmän vastuulla. Niiltä
on yksi mies lasareetissa, kun sitä ammuttiin viinaveneestä
Busholmassa, ja Rossi meni niille avuksi.

Björk kurtisti kulmiaan. – Minkä vuoksi juttu annettiin
Monoselle eikä sinulle?

– Meillä oli ennestään kädet täynnä työtä, sanoi Martti. – Ei
kai haittaa, että tästä tuli aika vahvaa?

– Ei haittaa. Kädet täynnä työtä, sellaista kuin paperikaupan
kassalaatikon tyhjentäminen?

– Älä huoli irvailla. Ei me ehditä joka juttuun kiinni. Vaikka
se olisi sellainen juttu, jota sinä tahdot tutkia. Miksi se pappi
kiinnostaa sinua? Sehän on aika selvä tapaus.

– Ei minusta. Härkösen veli on palkannut minut tutkimaan
juttua. Miksi se on sinusta selvä tapaus?

– Mies ampui itsensä, sanoi Martti lyhyesti.

– Niinkö? Entä toinen laukaus, joka osui tauluun?

– Pistooli laukesi ensin vahingossa. Otatko pullaa? Sisareni
kävi eilen ja toi pitkopullaa.

– Kyllä minulle pulla kelpaa. Mutta istu nyt alas sinäkin, niin
puhutaan kunnolla.

– Kohta, kohta.

Martti otti kahvipannun kaasuliedeltä ja kaatoi kahteen kup-
piin kahvia, pani kahvipannun myssyn alle, kumartui ottamaan
kaapista paketin, kääri esille pullapitkon, asetti sen leikkuu-
laudalle ja leikkasi siitä huolella neljä paksua pullanviipaletta.

Björkistä näytti siltä, että hän vitkutteli ja väisteli. Mutta syytä hän ei osannut arvata.

Viimein pullanviipaleet olivat lautasilla ja Martti istui Björkiä vastapäätä.

– Uhrin veljellä on se käsitys, aloitti Björk varovasti, – että onnettomuutta tutkivat poliisit uskovat rouva Härkösen ampu-
neen miehensä.

– Vai niin, sanoi Martti suipistaen huuliaan. – Sellaisesta en tiedä. Minun mielestä siitä ei ole vahvoja todisteita. Kuten sanoin, katson tapausta vain ulkopuolelta. Sinun on puhuttava Rossin kanssa, jos tahdot tarkkoja tietoja.

– Eikö Kokko halunnut antaa teille tätä juttua? Minä luulin, että te saatte kaiken, johon voisi liittyä henkikirkos.

– Ei nyt ihan kaikkea. Monosen ryhmällä oli enemmän aikaa, siksi tämä annettiin niille.

– Enemmän aikaa, vaikka yksi mies kolmesta on poissa palveluksesta? Ja Mononen sai nimityksen ylikonstaapeliksi vasta kaksi kuukautta sitten...

– En minä näistä päätä. Olen pahoillani, mutta tilanne on nyt tällainen.

Martin ääni oli ärtyisä. Björk oli yhä enemmän ihmeissään. Oliko Martilla jokin yksityinen huolenaihe, joka vaivasi häntä, mutta josta hän ei halunnut puhua?

Siinä tapauksessa Björkin piti edetä hitaasti tunnustellen.

– Ymmärrän, hän sanoi tynnyttellen. – Minun täytyy siis kääntyä Rossin puoleen. Ajattelin kuitenkin, että sinä voisit yrittää vaikuttaa asioihin. Itse en tunne rikosetsivä Monosta kovin hyvin.

– Mihin sinä haluat, että minä vaikuttaisin?

– Vainajan veli pelkää, että poliisit eivät tee oikeutta hänen kälylleen. Koska rouva Härkönen on menettänyt järkytyksen

vuoksi muistinsa, häntä ei pitäisi kuulustella ja kovistella kuten epäilyksen alaista. Rouva Härkönen odottaa lisäksi lasta.

– Tuo on kyllä tiedossa, murahti Martti. – Ei Mononen ole mikään raakalainen. Tällä hetkellä rouva Härkönen on todistaja eikä epäilty.

– Tällä hetkellä, toisti Björk. – Mitä Monosen ryhmä ajattelee piian kertomuksesta? Siitä, että paikalla on ollut joku kolmas henkilö, joka olisi ampuja?

– Sitä mahdollisuutta pidetään esillä. Hankalaa vain, että piika ei tiedä kuka se vieras oli, eikä nähnyt häntä. Ja kun rouva Härkönen ei muista mitään, niin... niin jäljet eivät johda mihinkään.

– Jos rikospaikka on tutkittu hyvin, on voinut löytyä johtolankoja, huomautti Björk. – Pistooli on ainakin todiste. Sen voisi kenties jäljittää, vaikka siinä ei ollut kunnollisia sormenjälkiä.

Martti nyökkäsi. – Totta. Se on käytössä kulunut Mauser, 1910-malli eli pienempi kuin Ukko-Mauser. Niitä ei ole ihan jokaisella.

– Mutta jos pastori Härkönen ampui itsensä, se on hänen aseensa.

– Niin. Niin kai sitten.

– Vaikka se olisi itsemurha, on saatava selville, kuka kolmas oli paikalla. Hänen on pakko olla avain arvoituksen ratkaisuun.

Martti nyökkäsi jälleen ja haukkasi pullaa. Björk katseli häntä epäluuloisena. Hänestä tuntui, että Martti tiesi jutusta aika paljon, vaikka ei ollut tutkimassa sitä eikä ollut erityisen halukas puhumaan siitä.

– Harmi, että juttu ei ole sinun käsissäsi, hän sanoi. – Se tekisi minun työni helpommaksi.

– Eikö sinun olisi terveellistä keskittyä välillä tavalliseen elämään ja pitää lomaa etsivän hommista? sanoi Martti. – Ei ole monta viikkoa siitä, kun olit päästä hengestäsi niiden hullujen käsissä. Ja jalkasi on varmaan vieläkin kipeä. Ampumahaavat eivät ole leikin asia.

– Haava on arpeutunut hyvin, ja se oli vain pinnassa, sanoi Björk. – Enkä ole erityisen rasittunut tai loman tarpeessa. Tutkin pastori Härkösen kuolemaa, koska hänen veljensä kääntyi puoleeni, ja koska tapaus kiinnostaa minua.

– Kaipa sinä sen sitten selvität, sanoi Martti ja kulautti kuppinsa tyhjäksi. – Surullinen tapaus. Inhoan väkivallantekoja, jotka tapahtuvat perheen sisällä. Olen iloinen, ettei minun tarvitse sotkea itseäni tähän. Otatko lisää kahvia?

– Ei, tämä riittää, sanoi Björk ja nousi. – Kiitos myös pullasta. Saatan pistäytyä laitoksella puhumassa Rossin kanssa. Ja ehkä muidenkin. Eihän se häiritse sinua?

– Ei tietenkään.

Björk palasi kadulle mietteissään. Martin puheet olivat vaienneet häntä, ja ehdotus lomalle jäämisestä vaikutti likimain pyrkimykseltä karkottaa hänet tapauksen kimpusta. Mutta syy ystävän outoon käytökseen saattoi tosiaan olla kokonaan toisaalla kuin Härkösen kuolemassa. Björk siirsi ajatuksensa etsivä Rossiin. Onneksi Rossi oli mukana tutkimuksissa: Björk tuli hänen kanssaan hyvin toimeen.

Rossi asui Kalliiossa, ja koska kello oli jo puoli kahdeksan, Björk ei enää tohtinut lähteä hänen luokseen. Hän päätti kiertää takaisin kotiin Ulriikaporin kautta ja silmäillä taloa, jossa Härkösen pariskunta oli asunut. Hän kulki Yrjönkatua etelään, ohitti entisen koulunsa ja Johanneksen kirkon ja käveli Korkeavuorenkatua Vuorimieskadulle, josta hän siirtyi Neitsytpolun kautta Pietarinkadulle.